

УДК 061.2-053.6

**МОЛОДІЖНІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ЯК ЗАСІБ
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ**

Олена Балдинюк (м. Умань)

Анотація. У статті розкриті особливості діяльності молодіжних громадських об'єднань як засоби самореалізації молоді, до яких відносяться: реалізація потреби молоді у спілкуванні з однолітками; відкритість і доступність; об'єднання навколо конкретних справ; спільне вирішення соціальних проблем.

Аннотация. В статье раскрываются особенности деятельности молодежных общественных объединений как средства самореализации молодежи, к которым относятся: реализация потребности молодежи в общении со сверстниками; открытость и доступность; объединение вокруг конкретных дел; общее решение социальных проблем.

Ключові слова: молодь, молодіжний рух, молодіжні громадські об'єднання, самовираження, самореалізація.

Ключевые слова: молодежь, молодежное движение, молодежные общественные объединения, самовыражение, самореализация.

Постановка проблеми. Молодіжні громадські організації і об'єднання є інститутом соціалізації, в яких молоді люди добровільно консолідуються для спільної діяльності, задовольняють свої індивідуальні та соціальні інтереси. Проте доводиться констатувати, що на сьогоднішній день молодіжні об'єднання поки не заохочують молодь своєю різноманітністю, можливістю

вибору у відповідності з різними інтересами. Тим паче, що прагнення до об'єднання в групи з однолітками є одним з визначальних у поведінці молоді.

Все це робить проблему самореалізації молоді однією з найбільш актуальних педагогічних проблем.

На жаль, це питання не є предметом всебічного дослідження учених. Мало вивчені й можливості молодіжних громадських об'єднань для самовизначення і становлення молоді в нових суспільних умовах.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання самореалізації особистості – проблема багатоаспектна, дослідженням якої займаються учені багатьох наук: філософії, соціології, психології, педагогіки та інших.

Самореалізацію як мету життя людини розглядали представники гуманістичної етики – Арістотель, Дж. Дьюї, Спіноза, Е. Фромм. Марксистська філософія (Л. Коган, І. Мартинюк, Л. Сохонь) звертала увагу на об'єктивну основу самореалізації людини – розвиток соціально-економічних процесів у суспільстві.

Проблема самореалізації знайшла відображення у дослідженнях життєвого шляху особистості (К. Абульханова-Славська, Л. Бочкарьова, Є. Головаха). Дослідження самореалізації особистості як феномену культури заторкували у своїх роботах Л. Брильєва, Р. Шамолін.

Психолого-педагогічна наука неодноразово зверталась у дослідженнях до окремих аспектів самореалізації молоді людини. Питання психології молоді людини розглядали І. В. Дубровіна, І. С. Кон, А. Н. Леонт'єв, Н. М. Толстих та ін. Цілісне сприйняття процесів розвитку і соціального становлення особистості молоді людини представлені в працях Л. І. Божович, Л. С. Виготського, В. В. Давидова, С. Л. Рубінштейна, Д. Б. Ельконіна та ін.

Педагогічні дослідження представлені роботами М. Гінзбурга, Л. Рувинського, В. Фетисова та ін.

Концепція «Всебічно розвиненої особистості» як одна з моделей самореалізації розглядалась в працях Ю. Бабанського, І. Іванова, В. Караковського.

За Л. Коганом самореалізацію можна визначити як «свідомий процес розкриття і визначення сутнісних сил особистості, все різноманіття соціальної діяльності» [7, 147].

Актуальність самореалізації особистості у молодіжному віці проявляється у потребі молоді людини у самовираженні, реалізації власного потенціалу, власній індивідуальності і разом з тим в об'єднанні з однолітками, в колективних формах спілкування та діяльності.

Проте існує протиріччя між об'єктивною потребою молоді до об'єднання в групи та відсутністю молодіжних громадських організацій, які б могли реалізувати соціальні потреби молодих людей.

Проблемам становища молоді, формування та реалізації державної молодіжної політики, розвитку молодіжного руху присвячені дослідження М. Головатого, В. Головенька, О. Яременка, О. Балакіревої, М. Перепелиці та ін. Науковий аналіз соціалізації молоді в контексті державної політики висвітлений в ряді праць О. Балакіревої, О. Голобуцького, В. Куліка, О. Корнієвського, В. Якушика, О. Яременка.

Проблеми молодіжних організацій та об'єднань в різні історичні періоди знайшли відображення в роботах І. Андрухів, Н. Бобкова, Р. Пальчевського, В. Соколова, С. Черкасової, І. Шумського та ін.

Мета статті. Розкрити особливості молодіжного громадського об'єднання як засобу самореалізації молоді.

Виклад основного матеріалу. Поняття «молодь» трактується як «соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану і обумовлених тим і іншим соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями соціалізації, виховання даного суспільства» [1,

478]. Вікові межі визначаються від 14-16 до 25-30 років.

Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді.

У Статті 1 даного закону зазначається, що «молодь, молоді громадяни – це громадяни України віком від 14 до 35 років; неповнолітні – громадяни віком до 18 років» [4].

Згідно Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (від 01.12.1998 р.) молодіжна громадська організація розглядається як «об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою якого є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних, соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів» [3]. Останні діють на основі добровільності, рівноправності членів, самоврядування, законності та гласності. Її засновниками та членами можуть бути громадяни країни та іноземці, загалом ті, хто перебуває на території нашої держави на законній основі.

У положеннях Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (від 5 лютого 1993 року) та Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (від 1 грудня 1998 року) зазначено, що створення належних умов для діяльності молодіжних громадських організацій – одне із головних завдань державної молодіжної політики.

Основними напрямами державної підтримки діяльності дитячих і молодіжних об'єднань є: правовий захист молодіжних і дитячих об'єднань; фінансова і матеріальна допомога; співпраця з цими об'єднаннями державних органів при реалізації молодіжної політики.

У визначенні поняття «молодіжне громадське об'єднання» серед дослідників немає єдності. Існує велика кількість підходів до їх класифікацій та вивчення. Більш детально розглянемо лише деякі з них. На думку В.В. Грібанова, молодіжні громадські об'єднання – це «спільності людей, які склалися на основі їх спільної діяльності в чотирьох її основних видах (перетворювальній, пізнавальній, ціннісно-орієнтаційній, комунікативній)» [2, 16]. Такі об'єднання характеризуються спільними та значущими для її членів інтересами, певним типом міжособистісного спілкування і системою чітко визначених і соціально значимих цілей діяльності.

Дослідник виділив спільні риси, які притаманні більшості молодіжних громадських об'єднань, незалежно від конкретної спрямованості їх діяльності.

По-перше, для цих об'єднань характерна відкритість та загальна доступність, відсутність певної елітарності, немає вікових та соціальних обмежень.

По-друге, об'єднання учасників відбувається навколо конкретних справ.

По-третє, при всьому динамізмі процесів, що протікають в цих об'єднаннях, основні напрями діяльності зберігаються.

По-четверте деякі об'єднання, позитивні за своєю сутністю, неохоче йдуть на контакт з державними та іншими громадськими організаціями.

По-п'яте, більшість молодіжних громадських об'єднань прагнуть до тієї чи іншої форми інституціоналізації в суспільстві, що сприятиме підведенню юридичної та матеріальної бази під їх існування [2, 23].

В Україні люди виявляють досить високий рівень довіри саме громадським молодіжним об'єднанням та організаціям. Соціологічні дослідження, проведені серед молодих людей віком від 14 до 24 років, показав, що рішення молодіжних проблем пов'язують з діяльністю молодіжних організацій 29, 5%; 13,7% молодих людей відповіли, що вирішують свої проблеми самостійно. Це вказує на недовіру до влади і

бажання, щось змінити. На жаль, більшість молоді усвідомлює, що їх життя залежить від власної ініціативи та наполегливості, тому обирають тактику пасивного сприйняття подій. Все сильніше усвідомлюються негативні наслідки інституційного вакууму, відсутність організуючого начала в житті молоді. Багато об'єднань не ставить за мету безпосередню роботу серед молоді і для молоді, обмежуючись лише деклараціями та висуненням ряду вимог перед органами влади; також у частини з них немає певної ідеології, чіткої мети, конкретних програм і планів дії.

Разом з тим, молодіжні організації та об'єднання можуть стати джерелом енергії створення конкретних проектів з реалізації необхідних ідей, інтересів, потреб. Також вони здатні здійснювати безпосередній зворотній зв'язок з молоддю, можуть формувати проекти, стати партнерами держави у реалізації планів соціальної молодіжної політики.

В умовах формування громадянського суспільства, розвиток неполітичних ініціатив молодих громадян, створення умов для реалізації їх ініціатив виступають чинниками стабілізації суспільства в цілому. Від того, наскільки буде долучено саму молодь до вирішення державних проблем, наскільки створені умови сприятимуть реалізації інтересів молоді, залежить рівень готовності молодих людей бути активною і рушійною силою суспільства. Молодь сама по собі, як соціально-демографічна група суспільства ще не є суб'єктом соціально-перетворюючої діяльності. Суб'єктність молоді збільшується по мірі росту її організованості.

У формуванні та реалізації державної молодіжної політики вагому роль покликані відігравати молодіжні громадські організації і рухи. Молодіжні об'єднання «...об'єднують молодих людей в життєдіяльні колективи. В них відбувається процес їх самоорганізації, соціалізації, згуртування в самодіяльні колективи. У цьому аспекті вони несуть в собі великий виховний потенціал» [6, 12]

Головною функцією будь-якого об'єднання є прагнення до самореалізації, тобто бажання чимось виправдати своє перебування на цьому світі. Функцію самореалізації доповнюють три інші, які характерні для діяльності кожної молодіжної групи.

Перша з них – *інструментальна*. Кожен рух, об'єднання, клуб, група переслідують певну мету. Вона може бути як явна (наприклад, захист пам'ятників історії та архітектури), так і неусвідомлена (стати сильним і ствердитися серед однолітків, змусити себе поважати). У будь-якому випадку група є інструментом для досягнення свідомих або неусвідомлених, але цілком конкретних результатів.

Не менш важливою є *компенсаторна функція*. У навчальному (трудовому) колективі, навіть у сім'ї людина часто відчуває себе замкнутою, обмеженою рамками обов'язків і соціальних очікувань, залежною від викладача, батьків або начальника. У цьому випадку участь у діяльності (особливо неформальної) молодіжної групи компенсує відсутність особистої незалежності і свободи в традиційних структурах. Проте, дуже часто таке самовідчуття незалежності виявляється хибним. Насправді людина залишається залежною від лідера, певних правил поведінки в новій для неї спільності.

Наступна функція – *евристична*. Велика кількість молодих людей шукає активного перетворення, перевтілення. Дана функція сильніше проявляється в художньо-мистецьких організаціях, тоді як в підліткових контркультурних групах вона слабша.

Дослідники молодіжних громадських об'єднань виділяють не менше трьох рівнів їх самоорганізації.

На першому з них відбувається консолідація однодумців і створення групових або клубних форм руху. Неформальні структури клубного типу становлять апарат управління. У них є фінансова, юридична діяльність,

наявність звітних документів. Клубний тип об'єднань найбільш поширений в нетрадиційній самодіяльності [5, 89].

На другому рівні самоорганізації здійснюється взаємодія об'єднань один з одним. На цьому рівні відбувається утворення союзів, асоціацій, спілок, клубів і груп, відповідно до їх цільових установок, для забезпечення продуктивнішої діяльності.

На третьому етапі основною метою самоорганізації є включення нових структур в систему колишніх формальних і неформальних об'єднань. У зв'язку з цим відбувається уточнення програмних установок, консолідація з подібними структурами, створення органів координації та інформації. [5, 92].

В цілому ж участь в діяльності молодіжних громадських організацій і об'єднань може прискорити процес соціалізації молодої людини, перетворення соціального досвіду в установки, цінності, орієнтації, засвоєння соціальних норм і ролей, сприятиме його самовираженню та самореалізації.

На думку ряду учених, самовираження, виступає засобом задоволення комплексу актуальних потреб молодих людей та безпосередньо впливає на формування образу власного Я, їх самооцінку. При зміні уявлень про себе і свої можливості, самовираження розвивається від незрілого до зрілого.

Незріле самовираження виступає простою формою самореалізації та проявляється в примітивних виступах та демонстраціях.

Етап, на якому прояв себе перетворюється на дійсну потребу адекватного і сутнісного вираження свого Я, стає зрілою формою самовираження. Молода людина починає виробляти свою власну манеру поведінки, шукає свій стиль мови, одягу, прагне виразити себе у вчинках і діях.

Потреба в самовираженні, яка виникає вже в дитячому віці, посилюється в підлітковому і повністю формується у дорослому віці, коли образ власного Я проходить шлях від нечітко виражених форм, неясних цілей, але з життєвим досвідом набуває все більшої визначеності.

Сформованість образу власного Я та готовність особистості забезпечувати всю сукупність умов самореалізації виступають умовами повного і гармонійного поєднання самовираження і самореалізації.

Самовираження, пов'язане з пізнанням образу власного Я, демонстрацією здібностей і можливостей, є формою самореалізації.

Таким чином, при правильному педагогічному впливові молодіжні громадські об'єднання можуть стати школою самовираження завдяки можливості систематичної виховуючої дії на особистість.

Використання молодіжного громадського об'єднання як засобу самореалізації молоді обумовлено:

- можливістю діяльного «занурення в проблему» і ефективного її вивчення та вирішення;
- необхідністю створення особливого мікроклімату в групі, обстановки прийняття і взаємоприйняття;
- формуванням інтегральних понять «дух організації», «вплив групи», які мають потужну виховну дію на молодих людей;

Модель діяльності молодіжного громадського об'єднання можна представити у вигляді таких функціональних блоків: зовнішня діяльність, внутрішня діяльність та діяльність органів управління.

Внутрішня діяльність реалізується через:

- соціально-освітні семінари;
- соціально-педагогічні, психологічні тренінги;
- колективні творчі справи

Зовнішня діяльність спрямована на:

- розробку і реалізацію соціально значущих програм і проектів;
- взаємодію з громадськими і державними організаціями;
- інформування про діяльність об'єднання;
- залучення в об'єднання нових людей.

Діяльність органів управління об'єднання включає:

- розробку стратегії розвитку об'єднання;
- організацію внутрішньої і зовнішньої діяльності;
- отримання зворотного зв'язку про власну діяльність і діяльність об'єднання.

Молодіжне громадське об'єднання, виступаючи засобом самореалізації, насичене різноманітними формами і методами.

Ключовим при організації діяльності членів молодіжного громадського об'єднання є метод гри: ігри-вправи, ситуаційні ігри, сюжетно-рольові ігри, ділові ігри та ряд інших.

Одним з найважливіших методів самореалізації, який досить активно використовують в діяльності молодіжного громадського об'єднання, є метод проблемних задач, який реалізовується у формі гри.

Також доцільно використовувати соціально-педагогічні тренінги, які будуть спрямовані на розвиток суб'єктивних якостей, формування навиків їх використання. До таких можна віднести тренінги спілкування і розвитку комунікативних здібностей, тренінги розвитку ділових якостей, тренінги з конфліктології.

Сукупність методів взаємодії у молодіжному громадському об'єднанні, спрямована на створення умов самореалізації молоді оволодіння актуальними соціально-психологічними знаннями, розкриття суб'єктивних якостей молодих людей, формування позиції рефлексії та зворотного зв'язку.

Висновки дослідження. Молодіжне громадське об'єднання, дає можливість об'єднувати інтереси і здібності молодих людей, створює можливості для прояву здібностей кожного, для самостійного пошуку і впровадження власних способів і прийомів діяльності.

Отже, ми вважаємо, що педагогічна система самореалізації молоді в молодіжному громадському об'єднанні формує організаційну і змістовну єдність, що впливає на процеси самореалізації молодих людей, надає їм реальний вибір форм і методів особистісної самореалізації.

Література:

1. Большая советская энциклопедия : в 30-ти томах. – [3-е изд.]. – М., 1974. – Т. 16. – С. 478.
2. Грибанов В. В., Грибанова Г. И. Инициативные самодеятельные движения. – Л., 1991. – 48 с.
3. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» // Додаток до щотижневика ВВРУ. – К. : ВРУ, 2000. – С. 3-8.
4. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» // Україна молода. – 1992. – 5 березня.
5. Запесоцкий А. С., Файн А. П. Эта непонятная молодежь...: Проблемы неформальных молодежных объединений / А. С. Запесоцкий, А. П. Файн. – М. : Профиздат, 1990. – 224 с.
6. Иконникова С. Н. Молодежь. Социологический и социально-психологический анализ / С. Н. Иконникова. – Л., 1974. – 166 с.
7. Коган Л. Н. Самореализация личности как социальный процесс // Социально-культурные предпосылки самореализации личности в социалистическом обществе. – Свердловск, 1983. – 147 с.
8. Соколов В. И. История молодежного руху Росії (СССР) другої половини XIX - XX століття. Очерки. – Ч. I. – М, 1996. – 185 с.
9. Тетерський С. В. Педагогічний потенціал дитячо-молодіжних об'єднань / С. Тетерський // Педагогіка. – 2001. – № 6. – С. 40-44.